

Platon'da Oğlan Aşkına Dair Kaygılar

*Yıldızım,¹ bakarsın yıldızlara.
Seni seyredebilmek için binlerce gözle
Gökyüzü olsam keşke.
Platon, Anthologia Palatina, V 261*

Filiz DİNGİL

Sokrates, birçok niteliğinin yanı sıra güzel oğlanlara düşkünlüğüyle ünlüdür.² *Lysis*'in başında hem onun bu zaafına hem de oğlanlara duyulan aşkın yaygınlığına önemli bir gönderme yer alır: Lykeion'a gitmekteyken yolda Hippothales'e rastlayan Sokrates, onun, birlikte güzel delikanlıların bulunduğu yeni bir idman yerine gitme önerisiyle karşılaşınca hemen yolunu değiştirmeye razı olur ve orada kimin "güzel" diye anıldığını, bir başka deyişle, herkesin gözdesi delikanlının kim olduğunu sorar. Hippothales şöyle yanıtlar bu soruyu: "Herkes için bir başkası."³

Eski Yunan'da aşk, özellikle oğlanlara duyulan aşk söz konusu olunca, kimilerinin zihninde ilk anda açık saçık resimlerin ve metinlerin beslediği bir görüntü canlanabilir. Hemen hemen bugünün pornografik yayınlarına karşılık gelebilecek bu tür görüntüler zamanın düşünürlerini rahatsız etmiş olmalı ki Aristoteles gençlere sadece ahlaklı ressam ve heykeltıraşların yapıtlarını seyretmelerini önerir.⁴ Bunun gibi, oğlanlara duyulan aşk da, sanıldığı kadar rahat ve sınırsız bir biçimde yaşanmamış, yaygınlığı ölçüsünde birçok sorunu beraberinde getirmişti. Bu durum karşısında, her toplum gibi Yunan toplumu da "kendi" ahlak kurallarına ve değer ölçülerine göre önlemler almaya çalışmıştı; öyle ki Platon, son yapıtı olan *Yasalar*'da, ahlak bozukluğu yüzünden

1 *Anthologia Palatina*'da, şiirin Yunancasında kullanılan *astêr*'in (yıldız) aynı zamanda Platon'un hayranlık duyduğu bir gencin adı olduğu söylenir.

2 Pl. *Prt.* 309a; *Krit.* 153d; *Men.* 76c; *Şöl.* 216d; *Khrm.* 154e. 1. *Alkibiades*'te de, Alkibiades'in güzelliğinin Sokrates'in üzerinde çok etkili olduğu görülür.

3 Pl. *I.yt.* 203a - 204b.

4 Aristoteles, *Politika*, VIII 1340a.

çaresiz kaldığını söyleyerek alınacak önlemler arasında erkekler arası cinselliği tümden kaldırmayı önerir.⁵

Foucault, Yunanlıların yazılı yapıtlarında hangi hareketlerin yapılması ya da hangilerinden kaçınılması gerektiği gibi cinsel ilişki pozisyonlarından söz edilmediğine dikkat çeker: “Çünkü Yunanlıların geleneklerinde büyük bir özgürlüğe sahip oldukları söylenebilir; ama yaptıkları gösterilerden ve ele geçirilebilen ikonografik temsillerinden farklı olarak, yazılı yapıtlarında -erotik yazın da dahil olmak üzere- oldukça önemli bir çekinmenin varlığı sezilir.”⁶ Gerçekten de Platon'da, gizli kaldığı sürece cinselliğin bu yanına ilişkin bir kaygıdan söz edilmez, kaygı bunun açığa çıkmasıyla başlar.⁷ Kaldı ki cinsellik bir sorun olarak ortaya konduğunda, temel sorun, cinsel ilişki teknikleriyle değil, hazların ölçsüz kullanımı ve bunun karşılığında ödenecek bedelle ilgilidir.

Platon'un *Yasalar*'dan önceki söyleşilerinde, oğlan-erkek aşkı eğitimin bir parçası olarak asla dışlanmaz; ama yine de ahlaksal bir kaygıya konu oluşturmaktan da geri kalmaz. Erkekle yaşanan aşk, gerçekleşme biçimine bağlı olarak, bir oğlana değer kazandırabileceği gibi, onun değerini de düşürebilir; tek başına ne iyidir, ne de kötü. Bu biçim ise en çok âşığa bağlıdır: Seven soylu bir insansa soylu, rezil bir insansa rezil bir ilişki yaşanacaktır.⁸ Başlangıçta *paidophilia* oğlanları yetiştirmenin en önemli yolu; çünkü eğitimde oğlancılık devletin devamını sağlayan ve Yunan ahlakının temelini oluşturan bir güçtür.⁹

Atina'da, kız çocukların evle sınırlı eğitimleri ve yaşamlarının tersine, erkek çocuklar eğitimleri için altı yaşından itibaren güvenilir bir *paidagōgos*'un (erkek çocuğu okula getirip götürən köle) gözetiminde evin dışındaki yaşama katılırlar.¹⁰ Bunun sonucunda, oğlanlar kendileriyle ilgili ilk cinsel bilgileri ya okul arkadaşlarından (*sympboitētai*) ya da başka erkeklerden almaya başlarlar. Bu konuda çocuğun belki de işittiği ilk şey seven birinden sakınması gerektiğidir.¹¹ Bu uyarı, oğlanın bir âşığa hiç yüz vermemesi anlamına gelmez, sadece bunun çeşitli koşulları vardır. Platon'a göre ilk koşul, oğlanın erkeklerle aşkı, eğitiminin bir parçası olarak onu hem ruhsal hem de bedensel açıdan toplumdaki etkin rolüne, daha açıkçası erkek olmağa hazırlamalıdır. Aristoteles de, erkek çocukların eğitimine ayrıcalıklı bir yer verir; çünkü bu çocuklar gelecekte devlet yönetiminde söz sahibi olacaklardır.¹²

5 Pl. *Ysl.* 840d; 841d.

6 Michel Foucault, *Cinselliğin Tarihi II*, çev. Hülya Tufan, Afa Yayınları, 1988, s. 46-47.

7 Pl. *Phlb.* 65c - 66a; B. *Hp.* 299a; *Şöl.* 218c; *Ysl.* 841b.

8 Pl. *Şöl.* 183d.

9 Hans Licht, *Sexual Life in Ancient Greece*, Routledge, 1956, s. 441.

10 Hense-Leonard, *Hellen-Latin Eski Çağ Bilgisi*, çev. Suad Y. Baydur, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1948, s. 189-192.

11 Pl. *Phdr.* 255a.

12 Aristoteles, *Politika*, I 1260b.

Sevenlerin tutumunda ilk tepki çeken şey küçük çocuklardan yararlanılması ve yalnızca çocuktan alınan bedensel zevke önem verilmesidir.¹³ Ne var ki böyle bir ilişkide, erkeğin davranışına ne kadar tepkisel olunursa olunsun, zedelenen daha çok oğlanın onurudur. Erkekliğe aday bir oğlanın, salt cinsel açıdan kullanılması ailenin de paylaştığı toplumsal bir utanç sorunudur. Bununla birlikte, oğlanın karalanmasına yol açan bir ilişki, erkeğin övünç kaynağı olabilir ve erkek yaptıklarını orada burada böbürlenerek anlatabilir. Bu tür âşıkların birbirleriyle konuştuklarını

görenler hemen sevişmek için [*syneinai*] buluştuklarını düşünürler. Böylesi ilişkilerin ölçsüz aleniliği edepsiz dedikodulara malzeme oluşturacak, üstelik bu dedikoduları en başta seven kişi başlatacaktır. *Phaidros*'ta, *Lysias*'ı sevenleri (*erôntas*) değil, sevmeyenleri (*mé erôntas*) övmeye götüren oğlan-erkek ilişkisinin bu cinsel yanısıdır; ona göre övgüye değer ilişki aşk (*erôs*) üzerine değil, dostluk (*philia*) üzerine kurulmalıdır.¹⁴ Çünkü, *erôs* kelimesi, *philia*'nın tersine, cinsellik içerir; bu yüzden, *erôs* üzerine kurulu bir ilişki ister istemez cinsel çağrışımlarla yüklüdür.

Sölen'de, Pausanias, oğlanlara karşı tutumun kentlerdeki gelenek ve göreneklere göre değiştiğini söyleyerek, Atina'daki geleneklerin çeşitliliğinden söz eder. Sözleri oğlanlara duyulan aşka ilişkin toplumdaki kuşkuları yansıtır: Atina'da, sevmek (*erân*) de, sevenlere yâr olmak (*philous gignesthai tois erastais*) da büsbütün güzel (*pankalon*) bir şey sayılmamaktadır. Seveni davranışlarında serbest bırakan Atina gelenekleri ile babaların çocuklarının başına onlara göz açtırmayan, sevenleriyle konuşmalarına izin vermeyen eğitimciler (*paidagôgoi*) dikmeleri arasındaki çelişkiye dikkat çeken Pausanias, kendi kentlerinde oğlanları sevmeye iyi gözle mi, yoksa kötü gözle mi bakıldığının pek anlaşılır olmadığını belirtir. Pausanias, erkeklerle uygunsuz ilişkiye giren oğlanları en başta kendi akranlarının ayıpladıklarından (*betairoi oneidizôsîn*),¹⁵ Aristophanes ise, birçok kişinin bu oğlanları utanmaz (*anaiskhyntoi*) bulduklarından söz eder.¹⁶

13 Pl. *Şöl.* 181 d; 183e.

14 Pl. *Phdr.* 232a-b. Bu paragrafta geçen *syneinai* aslında "birlikte olmak" anlamına gelir. Eski Yunancada cinsel birleşme için daima *syneinai*, *synousia* gibi "birleşme" anlamına gelen kelimeler kullanılır, en fazlasından bu tür kelimeler *aphrodisia* ile, yani Aphrodite'ye özgü işlerle tamamlanırdı.

15 Pl. *Şöl.* 182b – 183d.

16 A.g.e. 192a.

Oğlanlara duyulan aşk konusundaki ciddi kaygılar, babaların aldıkları titiz önlemlerin yanı sıra, oğulların da dikkatli davranmalarını zorunlu kılmıştır. Bu yüzden çocukların erkeklerle sohbeti sadece yanlarında bir koruyucu varken mümkündür. Ters durumda, sokaklarda ya da idman yerlerinde oğlanlarla yalnız konuşmak uygunsuz görülecektir. Çocukları erkeklerden koruyan kişi, onların aynı zamanda eğitimiyle ilgilenen biri olabileceği gibi, yakın akrabalarından biri de olabilir. Sokrates, Kharmides'le felsefi bir sohbete girmek istediğinde, onu kendisi çağırılmaz, Kritias'a çağırır; çünkü Kritias onun hem koruyucusu hem de amcasının oğludur. Kritias bu istekte hiçbir sakınca görmediği halde, genç kuzenini ürkütmemek amacıyla, Sokrates'ten baş ağrısına ilaç bilen bir hekimmiş gibi davranmasını ister.¹⁷ Oğlanların bu konudaki çekingenlikleri, yanlarındaki koruyucuya rağmen onlarla konuşmanın pek de kolay gerçekleşmediğini gösterir. Greenberg, oğulları korumanın sorumluluğunu üstlenmesi gereken babalara ve koruyuculara, onları fahişeliğe zorladıklarında ceza verilebileceğini belirtir.¹⁸

Platon, oğlanların saflığını, sevenlerinse onları kandırmadaki ustalıklarını ifade etmek için, seveni aç bir kurta, sevileniyse bir kuzuya benzetir.¹⁹ Kurt-kuzu, arslan-geyik²⁰ benzetmeleri hep bir avlanan ve avlanılan durumuna gönderme yapmaktadır. Sevdiği oğlana kur yapan bir âşık avını ürkütmemeye çalışan bir avcı gibidir.²¹

Anlaşılan, ailelerin gözünde dışarıya küçük yaşta deneyimsiz oğullarını baştan çıkarmayı bekleyen erkeklerle dolu tehlikeli bir yaşamdır. Böyle bir erkeğin ilk işi, sevgilisini, onun kendisine karşı koymasına, üstünlüğüne ya da eşitliğine dayanamayacağından, felsefeden uzaklaşmak olur. Felsefeden uzaklaşmak, oğlanın kendisine yararı dokunacak, kendisini "erkek" yapacak tüm ilişkilerden uzaklaşması anlamına gelir ki bu bir oğlana yabılabilecek kötülüklerin en büyüğüdür. Sevdiği oğlanın iyiliğinden çok kendi hazzını düşünen biri, elbette kendine şöyle bir çocuk arayacaktır: Kaba (*stereon*) değil, ince (*malthakos*) yapılı; güneş altında değil, gölgede yetişmiş; erkekçe çalışıp kan ter içinde kalmak nedir bilmeden, yumuşak bir yaşam tarzına alışmış; garip renklerle ve süslerle (*alotriois khrômasi kai kosmois*) giyinip kuşanmış; kısacası, söz etmeye bile değmez bir oğlan. Böylesine kadınsı bir görüntü, savaşta ya da olağandışı bir durumda düşmanları yüreklendirip dostlara korku saçacaktır. Seven, çocuğu ana babasından, akrabalarından ve arkadaşlarından da uzaklaştırmak isteyecektir ki bu tatlı ilişkisini sürekli kınayarak kendisini engellemeye çalışsınlar. Ayrıca, sevilen

17 Pl. *Khrm.* 155a-e.

18 David F. Greenberg, *The Construction of Homosexuality*, The University of Chicago Press, 1988, s. 151.

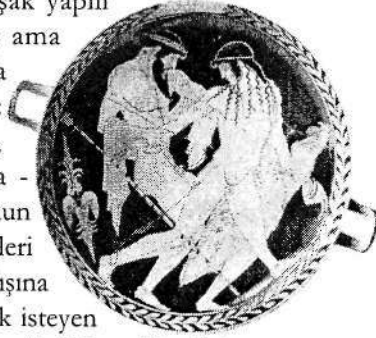
19 Pl. *Phdr.* 241 d. Hans Licht, kurt-kuzu benzetmesinin birçok Yunan epigramında geçtiğine işaret ederek, kurduğun eski Yunan'da açgözlülüğün ve vahşetin simgesi olduğunu söyler: Licht, s. 416 (Bkz. 9. dipnot).

20 Pl. *Khrm.* 155c-e.

21 Pl. *Lys.* 206a.

âşığına iyice bağlansın diye varlıklı da olmamalıdır. Dahası, böyle bir adam kendisi bıkcıncaya kadar sevdiği çocuğun evlenip çocuk sahibi olmasını da istemez;²² ama gün gelip artık sevgilisini istemediğinde işler tersine döner ve bu defa sevgiliyi kendinden uzaklaştırmaya çabalar. Bu tuzağa düşen kişi, zamanında kendini değerli bir adama vermediği için dövünür durur artık.²³

Platon, burada, kadın gibi süslenmiş yumuşak yapılı erkeklerle ne ad verildiğini açıkça belirtmez; ama Winkler'in antik kaynaklara dayanan çalışmasında *kinaidos*²⁴ kelimesi tam bu durumu anlatır gibidir: *Kinaidos*, erkekteki yürekliliğin tersine korkaklığıyla, erkeksi sertliğin yerine kadınsı yumuşaklığıyla - kendisine karşı açık bir yasa bulunmasa da- toplumun en çok dışladığı kişi olarak çıkar karşımıza. Böyleleri toplum yaşamının, daha çok da politik yaşamın dışına itilmeye çalışılacak, hatta politik rakibini karalamak isteyen biri onu rahatlıkla *kinaidos* olmakla suçlayabilecektir. Aiskhines, *kinaidos*'un savaşta en ağır silahlarla donanmış olan askerle, yani *hoplites* ile zıtlığını vurgulamakla onu erkeğin kadınsı karşıtı olarak gösterir.²⁵ Alexandrian, Yunanlılarda homoseksüelliğin kimi tarihçilerin hayal ettiği kadar iyi karşılanmadığını ve sevenle sevilen arasındaki ilişkilerin çok katı bir namus kuralına bağlı olduğunu söyleyerek, buna aykırı davranan kişilerin *kinaidos* gibi küfürlü ve müstehcen terimlere maruz kaldıklarını söyler.²⁶ Dover de, *kinaidos* gibi terimlerin sadece uygun görünmeyen cinsel davranışlar için değil, hatta herhangi bir nedenle hoşça gitmeyen cinsel olmayan davranış için bile küfür amaçlı kullanımından söz eder.²⁷

Platon'da, kadınsılık ve bundan zevk almak bir erkeğin düşebileceği en iğrenç, en aşağılık durumdur; çünkü bu ondan beklenen hem toplumsal hem de doğal role aykırıdır. Fakat daha da kötü olan ve yukarıda evliliğin geciktirilmesiyle simgelenen şey, oğlanın üstlendiği edilgen rolü evlenecek yaşa geldikten, yani yetişkin bir erkek olduktan sonra da sürdürmeye çalışmasıdır.

Gorgias'ta, Sokrates ile Kallikles ölçülülük üzerine tartışırlar. Tartışmada, iyi ve kötü diye ayırmadan, her tür hazzı savunan Kallikles, ölçsüzlüğün temsilcisi gibidir;

22 Oysa evlilik, Platon'un *Yasalar*'da ayrıntılı olarak üzerinde duracağı gibi, erkeğin toplumsal itibarının artmasında çok önemli bir yere sahiptir.

23 Pl. *Pbdr.* 238e - 241c.

24 Hem edilgen hem de kaba bir cinsellik çağrıştıran *kinaidos*, Yunanca *kinain* (hareket ettirmek) fiilinin kökü ile *aidós* (utanç) kelimesinin birleşmesinden oluşmuştur.

25 John J. Winkler, *The Constraints of Desire*, Routledge, 1990, s. 46; 50 ve 61.

26 Alexandrian, *Erotik Edebiyat Tarihi*, çev. Işık Ergüden, Mitos Yayınları, 1993, s. 20.

27 K. J. Dover, *Greek Homosexuality*, Harvard University Press, 1989, s.17.

ancak Sokrates sözü öyle bir yere getirir ki Kallikles bile bu noktayı yeterince utanç verici bulur: Sokrates ona bir *kinaidos*'un yaşamının ne kadar korkunç (*deinos*), çirkin (*aiskēros*) ve sefil (*atēlios*) olduğunu kabul edip etmediğini sorar. Kallikles, *kinaidos*'un aldığı hazzın savunulacak bir yanını bulmak bir yana, bu konuyu ağzına almak bile istemez ve bir tek bu örnekle tüm hazların aynı biçimde değerlendirilemeyeceğine, hazları iyi ve kötü diye sınıflandırmak gerektiğine ikna olur.²⁸

Ksenophon, erdemli insanların erkeklerden kadınmış gibi yararlanıp, onları bu biçimde sevişmeye zorlayan ölçsüz kişilere toplumun nasıl kötü gözle baktığını ve onların yanındaki oğlanların duydukları utancı anlatır. Bunlar, “gençliklerinde bedence güçsüzdürler, yaşlandıklarında ruhça kısırlaşır...”²⁹ Aristoteles, bu konuya daha tedbirli yaklaşır ve erkekler arasındaki cinsel ilişkileri (*tôn aphrodisiôn tois arresin*) turnak yemek, toprak yemek ya da saç koparmak gibi birtakım hastalıklı eğilimler arasında sayar. Bu erkeklerin böyle olmalarına ya yaradılışları ya da çocukluktan itibaren uğradıkları cinsel şiddetin (*hybrizomenois ek paidôn*) doğurduğu alışkanlıkları neden olmuştur. Yaradılıştan böyle olanları hiç kimse hazlarına köle olmakla suçlayamaz, tıpkı cinsel ilişkide doğaları gereği etken değil, edilgen olan kadınları suçlayamadıkları gibi.³⁰ Platon da, ruhtaki kötülüklerin suçunu çocuklardan ziyade babalarda, öğrencilerden ziyade öğretmenlerde bulsa da,³¹ aşırılığın önlenmesinde cezanın kaçınılmaz olduğunun düşünür;³² bu ceza, gereğinde ölüm cezasına kadar gitmelidir.³³

Platon'da gerçek sevgi, ruhun tanrılığa, ölümsüzlüğe, sonsuzluğa yakın tarafıyla, yani filozof yanıyla aradığı sevgidir ve bir tek yararlı olduğunda, yani iyilik ürettiğinde olumludur.³⁴ Bu nedenle, onun yücelttiği aşk, bedensel aşk gibi doğrudan başlanan bir ilişkiyi değil, ölçülü bir bekleme sürecini içerir. Bu süre içinde, seven kişinin aşka kapılıp coşkun şiirler yazması, türküler söylemesi ya da gece gündüz sevdiğinin adını sayıklaması gibi taşkınlıklar kişinin kendisine zararlı görülerek onaylanmaz.³⁵ Bu törensel süreç, erkekle oğlanın ilişkiyi kabule ya da reddedilirdikleri bir kurlaşma oyunu şeklinde geçer. Oğlanı ele geçirme uğruna giyim kuşamına pek dikkat etmeyen Sokrates dahi, ünlü şölene giderken tertemiz yıkanıp ayağına sandallar giymiştir.³⁶ Foucault, oğlanın âşık karşısındaki durumunu şöyle özetler: “(...) olası geri çevirmeleri (ki bu hem korkulan hem de onurlu bulunan bir davranıştır) ya da kabulleriyle (ki

28 Pl. *Grğ.* 494e - 495b.

29 Ksenophon, *Sokrates'ten Anılar*, II. I 30-31.

30 Aristoteles, *Nikomakhos'a Etik*, VI 1148b 29-32.

31 Pl. *Ti.* 87b.

32 Pl. *Grğ.* 507d.

33 Pl. *Prt.* 325a b.

34 Pl. *Kra.* 403d; *Iysis*, 210c; 215d.

35 Pl. *Ljs.* 206b.

36 Pl. *Şöl.* 174a-b.

bunlar da arzulanan, ama kolayca da kuşku uyandıran davranışlardır), aşığın karşısında bağımsız bir merkez oluşturmaktadır.”³⁷ Özgür bir oğlan, bir köle gibi hemen teslim alınamaz, onun kendisine önerilen edilgen rolden kaçınması, âşığa boyun eğmemesi gerekir. Oğlan âşığından para, mal, mülk yerine kendisine bilgelik aşılmasını istemelidir;³⁸ bunun dışındaki her boyun eğiş onur kırıcıdır. Bir oğlanın kendisini hiç tereddüt etmeden bir âşığa vermesi her zaman kuşkuyla karşılanacak, en azından bu boyun eğişin korku ve baskı altında, yani kaba güçle gerçekleştiği düşünülecektir.³⁹ Kurlaşmanın başında oğlandan çekingen bir tavır beklenir. Sokrates, Kharmides’in utanıp kızarması karşısında, bu halin onu büsbütün güzelleştirdiğini ve mahcupluğun en çok da bu yaştakilere yakıştığını düşünür.⁴⁰ Bu çekingen tavır, oğlanın yaşı ilerledikçe (o zaman sevenin soylu biri olup olmadığını değerlendirebilecektir) yerini yakınlaşmaya bırakır. Alkibiades’in tüm baştan çıkarma çabalarına karşılık, Sokrates’in ona dokunmaması,⁴¹ nefisini yenme gücüne, bilgece dayanıklılığa bir övgü olmalıdır. Yoksa, oğlan-erkek aşkıdaki yakınlaşmanın cinsellikten tamamen arındırılmış olduğu söylenemez. Üstelik, bilgelik öğretilen bir şey ise, bu eksikliğin giderilmesi için bir aşığın ya da herhangi birinin kölesi olmak hiç de aşırı bir tutum olarak görülmez.⁴² Ruhsal aşkın içine katılan cinsellik yalnız erkekte değil, daha zayıf bir şekilde de olsa, oğlarda da hissedilir.

Sevilen, sevenle zaman geçirdikçe, onu yakından tanıma fırsatı bulacak ve anlayacaktır ki öteki dostlarının ve yakınlarının gösterdikleri sevgi, bir tanrıya tutulmuş

37 Foucault, s. 218 (Bkz. 5. dipnot).

38 Pl. *Enthy.* 282a-b.

39 Pl. *Şöl.* 184b.

40 Pl. *Khrm.* 158c.

41 Pl. *Şöl.* 217a - 219d.

42 Pl. *Enth.* 282c.

âşığın sevgisi yanında hiç kalır. Sevilen, idman yerlerinde veya başka toplantılarda sevene dokunursa, işte o zaman Zeus'un Ganymedes'i sevdiğinde duyduğu istek âşığa doğru akacaktır. Buna karşılık, sevilen de âşığını görmek, ona dokunmak, onu öpmek ve onun yanında yatmak isteyecektir. Fakat oğlan, duyduğu bu hissi aşk diye adlandırmaz, bunun dostluktan öte bir şey olmadığını düşünür. Aslında, oğlanın aşkı, âşığınıninkinin görüntüsü, yansımasıdır. Âşığında kendini bir aynada görür gibi gördüğünü, onun bir sureti olduğunu ya hissetmeyecek ya da belli belirsiz hissedecektir.⁴³

Halperin, sevilenin yaşadığı bu durumu âşığın *erôs*'unun bir imgesi ya da tasviri (*eidôlon*) olarak *anterôs* diye tanımlar. Platoncu *anterôs* cinsel rollerin tersine çevrilmesini ya da cinsel edilgenliğin sevilen açısından desteklenişini ifade etmez; tam tersine Platon etken ve edilgen eş arasındaki ayrılığı ortadan kaldırır. Asıl olarak, Platon'un analizinde ortaya koyduğu deha edilgenliği bütünüyle ortadan kaldırmasıdır: Sokrates'e göre ilişkinin iki tarafı da etkindir, iki taraf da arzulayan âşıktır, ikisi de arzunun edilgen nesnesi olarak kalmaz. Nitekim, genç olan, daha yaşlı olan âşığının tutkularına utanmadan cevap verebilecek durumdadır.⁴⁴

Utangaçlığın ve çekingenliğin geçmesi, oğlanın çocukluktan çıkmaya başlamasıyla ilgilidir. Sokrates, oğlanların yaşlarıyla çekicilikleri arasında bir ilişki kurar. Sokrates'in bir arkadaşı, Alkibiades'in artık tüylenmeye başlayan çenesiyle gerçek bir erkek olduğunu, ama buna rağmen hala güzelliğinden hiçbir şey yitirmediğini söyler. Bu cümledeki karşıtlık, oğlan güzelliğinin sakalların çıkmaya başlamasıyla birlikte yavaş yavaş yok olmaya başlamasına, bunun tersinin ise -yani *anêr* (erkek) olduğu halde hala *kalos* (güzel) kalmanın- az rastlanan bir durum olduğunu gösterir; ancak burada sözü edilen cinsel çağrışımlarla yüklü bedensel bir güzelliştir. Oysa, güzelliği yalnız bedenle ilişkilendirmeyen Sokrates, oğlanların sakallarının bitmeye başladığı çağı onların en tatlı çağı olarak nitelendirir. Nitekim, bu söyleşide, Alkibiades'ten çok daha güzeline rastladığını, bunun da bilge Protagoras olduğunu söylerken, Protagoras'ın güzelliğinden bedenini kastederek bahsetmediği açıktır. Sokrates, bilgelikten doğan güzelliği cinsel çekiciliği olan güzelliğe, ruh güzelliğini beden güzelliğine her zaman yeğ tutar; ona göre "bilgelik" insanı güzel diye nitelenen tüm bedensel özelliklerinden çok daha üstün ve güzel kılmaktadır.⁴⁵

Khairephon, Sokrates'e Kharmides'in yüzünün olağanüstü güzelliğinden sonra, bir de bedeninin güzelliğine bakmasını söylediği zaman, Sokrates onun önce ruh güzelliğine bakmaya heveslenir. Eğer bu güzellik ruh güzelliğiyle tamamlanan gerçek

43 Pl. *Pbdr.* 250d - 251a; 255c-d; 256b.

44 David M. Halperin, *One Hundred Years of Homosexuality and Other Essays on Greek Love*, Routledge, 1990, s. 132.

45 Pl. *Prt.* 309a-c.

bir güzellikse, işte böyle birine kimse karşı koyamaz.⁴⁶

Sakal, oğlanların ergin oldukları, hem politik yaşama hem de felsefi tartışmalara etkin olarak katılabildikleri bir yaş simgelemektedir. Bu, aynı zamanda yurttaşlığa kabul ve askere alınma yaşıdır. Sokrates, Potidea savaşına giderken henüz bir çocuk (*pais*) olan Kharmides'in artık yetişkin bir delikanlı (*meirakion*) olduğundan söz ederken, bu yaşı tam da tartışmayı isteyecek yaş olarak değerlendirir.⁴⁷

Oğlanları sakalları biterken sevmek, sevilenin de seven gibi etkin bir rol oynayabileceği bir ilişkiye işaret eder. Halperin, Platon'un erkeklerle oğlanlar arasındaki erotik ilişkiyi bir sömürü ilişkisi olmaktan çıkardığını söyler. Platon, sevileni âşıklar topluluğuna dahil ederek onun felsefi olarak büyümesine izin verir.⁴⁸ Bu büyüme ile, bir başka deyişle oğlanların erkek olmaya başlamaları ile birlikte, bedensel sevgi ruhsal sevgiye, *erôs philia*'ya, aşk dostluğa dönüşecektir; gerçek sevgi, kalıcı olan sevgi de budur.

Kısaltmalar

Pl(aton) B(üyük) H(i)p(pias), Euth(ydemos), G(o)rg(ias), Kh(a)rm(ides), Kra(tylos), Krit(ias), Lys(is), Men(on), Ph(ai)dr(os), Ph(i)l(e)b(os), Pr(o)t(agoras), Şöl(en), Ti(maios), Y(a)s(a)l(ar)

Antik Kaynaklar

Aristotle, *Politics*, "The Perseus Digital Library" adlı Internet Sitesi, 19 Haziran 2002: <http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?lookup=Aristot.+Pol.+1340a>

Aristotle, *Nicomachean Ethics*, "The Perseus Digital Library" adlı Internet Sitesi, 19 Haziran 2002:

<http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/ptext?lookup=Aristot.+Nic.+Eth.+1148b+1>
Ksenophon, *Sokrates'ten Anılar*, II. I 30-31, çev. Candan Şentuna, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994.

Platon, *Oeuvres Complètes*, Tome X (Timaios, Critias), Texte Etabli et Traduit, 1925.
Platonis Opera, Tomus I (Euthyphro, Apologia Socratis, Crito, Phaedo, Cratylus, Theaetetus, Sophista, Politicus), Oxford Classical Texts, 1961.

———. Tomus II (Parmenides, Philebus, Symposium, Phaedrus, Alcibiades I, Alcibiades II, Hipparchus, Amatores), Oxford Classical Texts, 1991.

———. Tomus III (Theages, Charmides, Laches, Lysis, Euthydemus, Protagoras,

46 Pl. *Khrm.* 154c.

47 A.g.e. 154b. Sözlüğe göre, *meirakion*, ondört ile yirmibir yaşları arasındaki delikanlıları ifade etmektedir.

Bkz. Suat Sinanoğlu, *Yunanca-Türkçe Sözlük*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1953.

48 Halperin, s.119 (Bkz. 44. dipnot).

Gorgias, Meno, Hippias Major, Hippias Minor, Io, Menexenus), Oxford Classical Texts, 1909.

———. Tomus V, Pars:1 (Minos, Leges I-VIII) ve Pars:2 (Leges IX-XII, *Epinomis*, Epistulae), Oxford Classical Texts, 1913.